# Istorisirea lui Plattner

H.G. Wells, 1866 — 1946

Credibilitatea celor întâmplate lui Gottfried Plattner depinde de modul în care apreciem valoarea dovezilor. Pe de o parte, avem şapte martori oculari, mai exact, şase perechi de ochi şi jumătate, cărora li se adaugă un fapt de netăgăduit; pe de altă parte, avem — cum să spun? — ideile preconcepute, bunul simţ, inerţia mentală. Niciodată n-a existat un martor care să pară mai sincer decât cei şapte; niciodată n-a existat un fapt mai de netăgăduit decât inversiunea structurii anatomice a lui Gottfried Plattner; şi niciodată nu s-a spus o istorie mai absurdă decât aceea pe care o spun ei. Partea cea mai de necrezut îi revine chiar bravului Gottfried (căci îl număr printre cei şapte). Să mă ferească Dumnezeu de a sfârşi prin a încuraja superstiţiile din exces de imparţialitate, ajungând astfel să împărtăşesc soarta apărătorilor Eusapiei[1]! Sincer vorbind, cred că e ceva dubios în cele petrecute cu Gottfried Plattner; dar ce anume, trebuie să recunosc, la fel de sincer, că nu ştiu. M-a surprins creditul acordat întâmplării în cercurile cele mai neaşteptate şi mai prestigioase. Atitudinea cea mai cinstită faţă de cititor este aceea de a o relata, fără alte comentarii.

În ciuda numelui, Gottfried Plattner este un englez veritabil. Tatăl lui, un alsacian venit în Anglia prin anii '60, s-a însurat cu o englezoaică respectabilă, având o ascendenţă fără pată şi a murit în 1887, după o viaţă cumpătată şi lipsită de prea multe evenimente (în cursul căreia s-a îndeletnicit, după câte ştiu, mai ales cu meseria de parchetar). Gottfried are douăzeci şi şapte de ani. Trilingv, datorită părinţilor săi[2], este profesor de limbi moderne într-o şcoală particulară din sudul Angliei. Pentru observatorul obişnuit, el seamănă foarte mult cu oricare alt profesor de limbi moderne, din orice altă şcoală particulară.

---

[1] Eusapia Paladino, celebru mediu feminin italian din secolul XIX, care a constituit obiectul unor nesfârşite polemici

[2] Alsacian fiind, tatăl lui Gottfried vorbea germana şi franceza

Hainele sale nu sunt nici prea scumpe, nici prea elegante, dar nici de proastă calitate sau ponosite; înfăţişarea, ca şi statura şi ţinuta lui, nu atrag atenţia prin nimic. Veţi constata, cel mult, că, întocmai ca la majoritatea oamenilor, faţa lui nu e perfect simetrică, ochiul drept fiind mai mare decât stângul şi falca dreaptă ceva mai proeminentă. Dacă dumneata, ca oricare altă persoană obişnuită şi indiferentă, i-ai dezgoli pieptul şi i-ai auzi inima bătând, probabil că ţi s-ar părea la fel cu inima oricărui alt om. Dar, în această privinţă, ai fi în dezacord cu specialistul. Dumneata ai crede că inima lui nu are nimic neobişnuit, dar specialistul va fi de altă părere. Şi îndată ce ţi s-ar arăta acest lucru, ţi-ai-da seama destul de lesne în ce constă particularitatea. Adevărul este că inima lui Gottfried bate în partea dreaptă a corpului.

Aceasta nu este singura ciudăţenie a structurii lui Gottfried, cu toate  că ea surprinde cel mai mult un intelect neştiinţific. O cercetare atentă a constituţiei interne a lui Gottfried, efectuată de un chirurg cunoscut, pare să ducă la concluzia că toate celelalte părţi nesimetrice ale corpului său sunt inversate în acelaşi fel. Lobul drept al ficatului e în partea stângă, cel stâng în dreapta; plămânii sunt şi ei inversaţi. Un fapt şi mai straniu, dacă Gottfried nu este un actor desăvârşit: mâna lui dreaptă a devenit, recent, cea stângă. De când s-au petrecut evenimentele pe care urmează să le examinăm (cât se poate de imparţial), îi este extraordinar de greu să scrie altfel decât de la dreapta la stânga şi cu mâna stângă. Nu poate să arunce nimic cu mâna dreaptă, la masă se încurcă, uneori, mânuind furculiţa şi cuţitul, iar ideile sale în privinţa regulilor de circulaţie — căci e biciclist — se află încă într-o stare de primejdioasă confuzie. Şi nu există nici o fărâmă de dovadă că, înaintea acestor întâmplări, Gottfried ar fi fost stângaci.

Un alt fapt uimitor, în această afacere absurdă, Gottfried vă arată trei fotografii. Îl puteţi vedea la vârsta de cinci sau şase ani, cu picioruşele grase ieşind de sub fustiţa scoţiană şi cu chipul încruntat, în această fotografie, ochiul stâng e ceva mai mare decât dreptul, iar falca stângă ceva mai proeminentă — invers ca acum. Fotografia lui Gottfried de la paisprezece ani pare să contrazică acest fapt, dar numai pentru că este una dintre acele fotografii ieftine, pe atunci la modă, înregistrate direct pe placă de metal şi de aceea inversând totul, ca în

oglindă. A treia fotografie îl înfăţişează la douăzeci şi unu de ani şi le confirmă pe celelalte. Asta pare o dovadă cât se poate de solidă că Gottfried şi-a schimbat partea dreaptă cu cea stângă. Şi totuşi, e infinit de greu de explicat cum poate o fiinţă umană să se schimbe în acest fel, dacă nu apelăm la un miracol extravagant şi fără sens.

Fireşte că aceste fapte ar deveni, cumva, explicabile, dacă am presupune că Plattner a pus la cale o mistificare complicată, pornind de la deplasarea inimii sale. Fotografiile pot fi falsificate şi poţi să simulezi că eşti stângaci. Dar personalitatea lui nu se potriveşte cu astfel de ipoteze. E un om liniştit, prozaic, reţinut şi cu totul sănătos mental, din punctul de vedere al lui Nordau[3]. Îi place berea, fumează moderat, face zilnic plimbări şi are o părere foarte bună despre munca sa de profesor. Are un glas de tenor, plăcut dar needucat şi cântă arii populare vesele. Îi place lectura, dar nu peste măsură — mai cu seamă romanele pătrunse de un vag optimism pios. Doarme bine şi visează rar. Este, de fapt, ultima persoană care s-ar gândi să născocească o istorie fantastică, într-adevăr, departe de a fi încercat să atragă atenţia asupra aventurii sale, s-a arătat foarte reticent. Pe cei dornici să cerceteze îi întâmpină cu oarecare timiditate, care-i dezarmează chiar şi pe cei mai bănuitori. Pare sincer jenat de faptul că i s-a putut întâmpla ceva atât de neobişnuit.

E regretabil că aversiunea lui Plattner faţă de ideea unei disecţii post-mortem compromite, poate pentru totdeauna posibilitatea de a dobândi dovada certă că în întregul său corp dreapta şi stânga au fost inversate. Credibilitatea istorisirii sale depinde în cea mai mare măsură de acest fapt. Nu putem să luăm un om şi să-l mişcăm *în spaţiu*, aşa cum înţeleg spaţiul oamenii obişnuiţi, astfel încât componentele lui să-şi schimbe poziţiile între ele. Orice ai face, partea dreaptă rămâne tot dreaptă, iar stânga rămâne stângă. Desigur, schimbarea se poate face cu un obiect extrem de subţire şi perfect plat. Dacă tai o figură dintr-o foaie de hârtie, o figură cu o parte dreaptă şi una stângă, poţi schimba părţile între ele, pur şi simplu, luând figura şi întorcând-o pe dos. Cu un corp solid, lucrurile stau altfel. Specialiştii în matematică şi fizică teoretică ne spun că singura cale de a înlocui între ele partea dreaptă şi cea stângă a

---

[3] Max Nordau, scriitor şi eseist austriac, este, printre altele, autorul studiilor Degenerescenţă şi Paradoxuri psihologice

unui corp solid este să scoţi acel corp din spaţiul pe care-l cunoaştem, să-l scoţi, cu alte cuvinte, din existenţa normală şi să-l duci undeva în afara spaţiului. Acest lucru e, fără îndoială, cam greu de înţeles, dar oricine are ceva cunoştinţe în domeniul matematicii teoretice îl va putea asigura pe cititor de adevărul spuselor mele. Ca să transpunem problema în limbaj tehnic, curioasa inversiune a părţilor drepte şi stângi ale lui Plattner dovedeşte că el a ieşit din spaţiul nostru în ceea ce se numeşte „a patra dimensiune" şi că s-a întors în lumea noastră. Dacă nu preferăm să ne considerăm victimele unei înscenări complicate şi absurde, suntem aproape siliţi să credem că acest lucru s-a petrecut cu adevărat.

Atât e de ajuns în ceea ce priveşte faptele palpabile. Să trecem acum la relatarea fenomenelor care au dus la dispariţia lui temporară. Se pare că, la Şcoala Particulară din Sussexville, Plattner nu îndeplinea doar funcţia de profesor de limbi moderne, predând şi chimia, geografia economică, stenografia, contabilitatea, desenul şi orice alte discipline spre care şi-ar fi îndreptat atenţia părinţii elevilor. El cunoştea prea puţin sau aproape deloc aceste materii, dar în şcolile secundare, spre deosebire de cele comunale sau elementare, cunoştinţele profesorului nu sunt nici pe departe la fel de necesare ca o înaltă ţinută morală, şi o comportare distinsă. Lui Plattner îi lipseau mai ales noţiunile de chimie, mărturisind el însuşi că nu ştia nimic în afara celor „trei gaze" (ce-or fi fiind ele). Totuşi, deoarece elevii începeau prin a nu şti nimic mai mult decât le spunea el, această stare de lucruri nu produse nimănui neplăceri, timp de câteva trimestre. Apoi a apărut în şcoală un băieţaş numit Whibble, căruia vreo rudă pisăloagă trebuie să-i fi insuflat dorinţa de a cunoaşte. Acest băieţaş urmărea lecţiile lui Plattner cu un interes susţinut şi stăruitor şi, pentru a-şi dovedi zelul, i-a adus de mai multe ori substanţe pentru analiză. Flatat de această mărturie a capacităţii sale de a trezi interesul şi încrezându-se în ignoranţa băiatului, Plattner le-a analizat şi a făcut chiar câteva declaraţii cu caracter general asupra compoziţiei lor. A fost atât de mult stimulat de elevul său, încât a făcut rost de o lucrare de chimie analitică, pe care a început s-o studieze în timpul meditaţiilor de seară. A constatat cu surprindere că e vorba despre o disciplină foarte interesantă.

Până aici, lucrurile sunt absolut banale. Dar acum intră în

scenă pulberea verzuie. Din păcate, sursa acestei pulberi nu pare a fi verificabilă. Domnişorul Whibble spune o istorie întortocheată, cum că ar fi găsit-o într-un pachet, într-o vărărie părăsită de lângă Downs. Ar fi fost foarte bine pentru Plattner, poate şi pentru familia domnişorului Whibble, dacă un chibrit aprins ar fi fost apropiat de pachetul cu pulbere chiar acolo, în vărărie.Evident, tânărul gentleman n-a adus-o la şcoală în pachet,ci într-o sticlă medicinală gradată de opt uncii, astupată cu un dop de hârtie mototolită.

I-a dat-o lui Plattner la sfârşitul programului de după-amiază. Patru băieţi fuseseră reţinuţi după ore, ca să-şi completeze nişte teme neglijate şi Plattner îi supraveghea în mica sală în care se ţineau lecţiile de chimie. Aparatele folosite pentru predarea acestei discipline în Şcoala Particulară din Sussexville, ca şi în majoritatea şcolilor particulare din această ţară, se disting prin cea mai austeră simplitate. Sunt ţinute într-un dulap dintr-o firidă, având cam aceeaşi capacitate ca un geamantan obişnuit. Plictisit de rolul de supraveghetor pasiv, Plattner trebuie să fi primit ca pe un divertisment intruziunea lui Whibble, cu pulberea lui verde şi, deschizând dulapul, se apucă imediat să-i facă analiza. Din fericire pentru el, Whibble stătea la o distanţă prudentă. Iar cei patru pedepsiţi, prefăcându-se profund absorbiţi de îndeletnicirea lor, îl observau pe furiş, cu mare interes. Chiar în limitele celor „trei gaze", experienţele de chimie ale lui Plattner erau, după cât îmi dau seama, destul de îndrăzneţe.

Martorii relatează toţi aproape la fel desfăşurarea evenimentelor. Profesorul turnă puţină pulbere verde într-o eprubetă şi adugă, pe rând, apă, acid clorhidric, acid azotic şi acid sulfuric. Neobţinând nici un rezultat, puse aproape jumătate din conţinutul sticlei pe o plăcuţă de ardezie şi aprinse un chibrit. Ţinea sticla medicinală în mâna stângă. Substanţa începu să fumege, să se topească şi apoi explodă cu un zgomot teribil şi cu o lumină orbitoare.

Văzând flacăra şi fiind pregătiţi pentru o eventuală catstrofă, cei cinci băieţi se ghemuiră sub bănci, aşa că nici unul dintre ei nu fu rănit în mod serios. Fereastra fu aruncată afară, în curte, iar tabla fu răsturnată de pe trepiedul ei. Plăcuţa de ardezie se făcu fărâme. Puţină tencuială căzu din tavan. Nici o altă stricăciune nu fu pricinuită edificiului şcolii sau mobilierului

şi băieţii, nevăzându-l pe Plattner, îşi închipuiră, mai întâi, că fusese trântit la pământ şi zăcea îndărătul catedrei. Săriră de la locurile lor, vrând să-i vină în ajutor şi rămaseră uluiţi constatând că locul e gol. Încă şocaţi de violenţa neaşteptată a exploziei, alergară să deschidă uşa, închipuindu-şi că profesorul fusese probabil rănit şi ieşise din încăpere. Dar Garson, care se afla în frunte, aproape că se ciocni, în prag, cu directorul, domnul Lidgett.

Domnul Lidgett era un bărbat corpolent, irascibil, cu un singur ochi. Băieţii declară că intrase în sala de clasă mormăind câteva din acele ocări temperate pe care profesorii nervoşi obişnuiesc să le folosească pentru a evita reacţii mai grave.

— Nătărăi păcătoşi! zise el. Unde-i domnul Plattner?

Băieţii sunt cu toţii de acord că rostise întocmai aceste cuvinte. („Netoţi", „momâi smiorcăite" şi „nătărăi" se numără, după cum se pare, printre epitetele scolastice favorite ale domnului Lidgett.)

Unde-i domnul Plattner? Iată o întrebare care avea să fie repetată de multe ori în zilele următoare. Era ea şi cum nesăbuita hiperbolă „a fost pulverizat de explozie" devenise de astă dată un fapt real. Nu se zărea nici o părticică din Plattner, n-au fost găsie nici o picătură de sânge, nici o bucăţică din hainele lui. Părea că încetase să existe, fără să lase vreo urmă. Nici cât negru sub unghie, ca să folosim o expresie consacrată! Totala sa dispariţie, ca urmare a exploziei; este de necontestat.

Nu are rost să insistăm aici asupra vâlvei produse în Şcoala Particulară din Sussexville, ca şi în întregul oraş şi aiurea, de această întâmplare. De altfel, este foarte posibil ca unii dintre cititorii acestor pagini să-şi aducă aminte că au auzit, în timpul vacanţelor de vară, vreo versiune îndepărtată, vreun ecou al acestei vâlve. Se pare că Lidgett a făcut tot ce i-a fost cu putinţă ca să înăbuşe şi să minimalizeze toată povestea. A instituit o pedeapsa de douăzeci şi cinci de rânduri de scris pentru orice băiat care ar fi pomenit numele lui Plattner şi a afirmat, în clasă, că ştia foarte bine unde se află asistentul său. Îi era teamă, explică el astăzi, că posibilitatea de a se produce o explozie, în ciuda măsurilor luate pentru a se reduce la minimum predarea practică a chimiei, ar putea dăuna reputaţiei şcolii; acelaşi efect putea să-l aibă caracterul misterios al dispariţiei lui Plattner. El a făcut, într-adevăr, un tur de forţă pentru ca întâmplarea să pară

cât se poate mai obişnuită. Îndeosebi, i-a supus pe cei cinci martori oculari unui interogatoriu atât de sever, încât au început să se îndoiască de dovezile furnizate de propriile lor simţuri. Dar, cu toate aceste eforturi, povestea, într-o formă amplificată şi denaturată, a făcut timp de nouă zile ocolul întregului ţinut, câţiva părinţi retrăgându-şi copiii din şcoală, sub diferite pretexte. Unul dintre aspectele nu lipsite de importanţă ale acestei întâmplări este că mulţi oameni din împrejurimi l-au văzut limpede în vis pe Plattner, în perioada de viu interes dinaintea întoarcerii lui, aceste vise având un ciudat punct comun. În aproape toate, Plattner era văzut, uneori singur, alteori însoţit, rătăcind într-un nimb de irizări scânteietoare. Totdeauna, chipul îi era palid şi îngrijorat şi, câteodată, făcea gesturi spre cel care-l visa. Unul sau doi dintre elevi, evident sub influenţa unui coşmar, aveau impresia că Plattner se apropia de ei cu o iuţeală neobişnuită şi părea să-i privească de aproape, drept în ochi. Alţii fugeau, împreună cu Plattner, urmăriţi de creaturi nedesluşite, de formă sferică. Dar toate aceste închipuiri au fost uitate, fiind copleşite de întrebări şi ipoteze, atunci când Plattner a reapărut, în a doua miercuri de după lunea în care se produsese explozia.

Împrejurările întoarcerii lui au fost la fel de extraordinare ca acelea ale plecării, în măsura în care relatarea sumară şi oarecum iritată a domnului Lidgett poate fi întregită cu declaraţiile reţinute ale lui Plattner, se pare că miercuri, aproape de apusul soarelui, primul dintre aceşti domni, după lecţiile de seară, se afla în grădina lui, culegând şi mâncând fragi, un fruct de care nu se satură niciodată. Grădina e mare, de modă veche, apărată de privirile indiscrete printr-un vzid înalt de cărămidă roşie, acoperit de iederă. Tocmai când era aplecat deasupra unei tufe bogate în rod, în văzduh se iscă un fulger, urmat de un bubuit şi, până să se poată întoarce, un corp greu îl izbi cu violenţă în spate. Domnul Lidgett fu proiectat în faţă, zdrobind fragii pe care-i ţinea în mână; forţa izbiturii îi împinse jobenul în jos pe frunte, făcându-l să-i acopere singurul ochi (domnul Lidgett rămâne fidel vechilor idei privind ţinuta vestimentară a corpului didactic). Proiectilul care-l lovise lateral şi se prăbuşise într-o poziţie ghemuită printre straturile de fragi se dovedi a fi demult dispărutul nostru domn Gottfried Plattner, aflat într-o mare dezordine vestimentară. Era fără guler şi fără pălărie, cu

cămaşa murdară şi avea sânge pe mâini. Domnul Lidgett fu atât de indignat şi de uluit, încât rămase în patru labe, cu pălăria trasă pe un ochi, mustrându-l pe Plattner pentru incalificabila lui lipsă de respect.

Această scenă deloc idilică încheie ceea ce aş numi versiunea exterioară a întâmplării lui Plattner — aspectul ei ezoteric. Nu este necesar să intrăm acum în toate detaliile concedierii lui de către domnul Lidgett. Aceste detalii, cu numele, datele şi referinţele, pot fi găsite în ampla dare seamă asupra evenimentelor înaintată Societăţii pentru Cercetarea Fenomenelor Anormale. Strania deplasare a părţii drepte în stânga nu a fost observată în primele câteva zile, fiind semnalată prima oară datorită tendinţei sale de a scrie pe tablă de la dreapta la stânga. În loc să evidenţieze această particularitate, care i-ar fi confirmat relatarea, el o ascundea, socotind că ar fi avut o influenţă negativă asupra încercării de a-şi găsi o nouă situaţie. Deplasarea inimii lui a fost descoperită câteva luni mai târziu, când s-a dus să-şi scoată o măsea şi i s-a făcut anestezie. Atunci, fără să vrea, a fost nevoit să se supună unui sumar examen medical, în urma căruia o notă a fost publicată în „Jurnalul de Anatomie". Cu asta am epuizat expunerea faptelor materiale, trecând acum la examinarea istorisirii lui Plattner despre cele întâmplate.

Dar mai întâi se cuvine să facem o delimitare precisă între ceea ce a fost şi ceea ce va urma. Tot ce am spus până acum se întemeiază pe dovezi care ar fi acceptate chiar şi într-un proces penal. Toţi martorii trăiesc; cititorul, dacă are timp liber şi dorinţa de a o face, îi poate căuta începând de mâine pe băieţi, poate să-l înfrunte până şi pe redutabilul domn Lidgett, ca să verifice totul amănunţit; îi stau la dispoziţie Gottfried Plattner în persoană, inima sa deplasată şi cele trei fotografii. Poate fi considerat dovedit faptul că el a dispărut vreme de nouă zile, în urma unei explozii; că s-a întors într-un mod aproape tot atât de violent, în împrejurări supărătoare, prin însăşi natura lor, pentru domnul Lidgett; şi că s-a întors inversat, ca o imagine reflectată într-o oglindă. Din acest ultim fapt, cum am arătat şi mai înainte, reiese aproape inevitabil că Plattner, în timpul acestor nouă zile, trebuie să se fi aflat, într-o stare de existenţă neprecizată, cu totul în afara spaţiului. Aceste dovezi sunt, într-adevăr, mult mai solide decât cele în temeiul cărora sunt

spânzuraţi destui asasini. Dar în ceea ce priveşte locul în care a fost, potrivit versiunii domnului Gottfried Plattner, plină de explicaţii confuze şi de amănunte contradictorii, nu ne putem bizui decât pe cuvântul său. Nu doresc să-i discreditez relatarea, dar trebuie să precizez — ceea ce nu fac atâţia alţi scriitori care se ocupă de fenomenele psihice obscure — că trecem aici din domeniul faptelor practic de netăgăduit, la acel soi de probleme pe care orice om raţional este îndreptăţit să le accepte sau să le respingă, după cum crede de cuviinţă. Datele expuse anterior o fac să fie plauzibilă; dezacordul ei cu experienţa noastră cotidiană o situează în neverosimil.

Prefer să nu influenţez judecata cititorului în nici un fel, istorisind, pur şi simplu, întâmplarea, aşa cum mi-a relatat-o Plattner.

Pot să vă asigur că mi-a spus această istorie acasă la mine, la Chislehurst; şi îndată ce a plecat, în aceeaşi seară, m-am dus în camera mea de lucru şi am aşternut totul pe hârtie, aşa cum îmi aminteam. Mai târziu, el a avut amabilitatea de a revedea o copie dactilografiată; exactitatea ei de substanţă este, deci, de netăgăduit.

El declară că, în momentul exploziei, s-a gândit cu claritate că va muri. S-a simţit ridicat în aer şi proiectat cu putere înapoi. Este un fapt curios şi interesant pentru psihologi că a putut gândi limpede, în vreme ce era aruncat în spate şi că s-a întrebat dacă se va izbi de dulapul cu chimicale sau de trepiedul tablei. Călcâiele îi atinseră pământul, se clătină şi căzu greoi, pe ceva neted şi tare. O clipă, izbitura îl ameţi. Simţi numaidecât un miros puternic de păr ars şi i se păru că aude glasul lui Lidgett întrebând de el. E de înţeles că, pentru câtva timp, mintea lui a fost foarte răvăşită.

La început, avea încă impresia clară că se află în clasă. Observă foarte desluşit surpriza băieţilor şi intrarea domnului Lidgett. In această privinţă, e categoric. Nu auzea cele spuse de ei, dar punea asta pe seama surdităţii temporare provocate de explozie. Lucrurile din jur i se păreau ciudat de întunecate şi şterse, iar mintea lui îi oferi explicaţia, evident greşită, că explozia produsese un imens volum de fum negru. În acea penumbră, figurile lui Lidgett şi ale elevilor se mişcau vagi şi tăcute ca nişte fantasme. Faţa lui Plattner era încă încinsă de văpaia înţepătoare a flăcării. Era, spune el, „cu totul întors pe

dos". Primele sale gânduri precise par să fi fost în legătură cu starea în care se afla.Îşi spunea că rămăsese, poate, orb şi surd. Îşi pipăi cu precauţie membrele şi faţa. Apoi percepţiile sale deveniră mai limpezi şi constată cu uimire că băncile şi celelalte mobile din clasă lipseau din jurul său. În locul lor se aflau doar forme abia vizibile, vagi şi cenuşii. Apoi se întâmplă ceva care îl făcu să scoată un ţipăt şi îi trezi brusc facultăţile amorţite. Doi dintre băieţi, gesticulând, trecură de-a dreptul prin el, unul după altul. Nici unul nu păru să-şi dea seama de prezenţa profesorului. E greu să-ţi imaginezi o astfel de senzaţie. Băieţii se izbiseră de el, spune Plattner, nu cu mai multă putere decât aceea a unei fâşii de ceaţă.

Următorul gând al lui Plattner fu că murise. Fiind crescut fără principii solide în această privinţă, rămase totuşi cam surprins de faptul că mai are un trup. Apoi îşi spuse că nu el, ci ceilalţi muriseră, explozia distrugând Şcoala Particulară şi toate fiinţele care se aflaseră acolo, în afara lui. Dar nici asta nu i se păru prea convingător. Nu-i rămase decât soluţia de a observa ce se petrece, nedumerit.

Totul în jurul său era extraordinar de întunecat; la început, i se păruse negru ca abanosul. Deasupra capului, firmamentul era şi el negru. Singura tuşă de lumină, în acest tablou, era o licărire slabă, verzuie, care, undeva la marginea cerului, reliefa un orizont de munţi negri, ondulaţi. Asta, cum spuneam, a fost prima lui impresie. Pe măsură ce ochii i se obişnuiră cu întune-ricul, începu să distingă, în obscuritatea din jur, diferitele gradaţii ale unei slabe tente verzui. Pe acest fundal, mobilele şi copiii din clasă se profilau ca nişte spectre fosforescente şterse, impalpabile. Întinse mâna şi pătrunse fără nici un efort prin peretele încăperii, pe lângă cămin.

Plattner spune că a făcut tot ce i-a fost cu putinţă pentru a atrage atenţia celorlalţi: l-a strigat pe Lidgett, a încercat să-i apuce pe băieţi în vreme ce se învârteau fără rost. A renunţat la aceste încercări atunci când doamna Lidgett, faţă de care el, ca profesor asistent, avea o firească antipatie, a intrat în clasă. El mai spune că senzaţia de a fi în lume şi, totuşi, de a nu face parte din ea, era cât se poate de neplăcută. Făcând o comparaţie nimerită, afirmă că se simţea ca o pisică pândind un şoarece printr-un geam. Ori de câte ori încerca, printr-un gest, să comunice cu lumea decolorată, dar familiară, din jurul său, o

barieră invizibilă, de neînţeles, îl împiedica.

Atunci îşi îndreptă atenţia spre lucrurile solide din jurul său. Văzu că sticla medicinală rămăsese, intactă, în mâna sa, cu o parte din pulberea verde înăuntru. O puse în buzunar şi începu să pipăie împrejur. Constata că era aşezat pe un bolovan, acoperit cu muşchi catifelat. Nu reuşea să vadă câmpia sumbră, ocultată de imaginea vagă şi ceţoasă a clasei, dar avea senzaţia (datorită, poate, vântului rece) că se află aproape pe creasta unui munte şi că o vale abruptă coboară sub picioarele sale. Licărirea verde care tivea marginea cerului părea să crească în întindere şi în intensitate. Se ridică în picioare, frecându-se la ochi.

Se pare că, după câţiva paşi, coborând panta repede, se poticni, aproape căzu şi se aşeză din nou pe o bucată de stâncă aspră, privind zorile. Lumea din jurul său era cufundată în tăcere. Era tot atât de mută pe cât era de întunecată şi, cu toate că bătea un vânt rece, foşnetul ierbii şi freamătul crengilor, care ar fi trebuit să-l însoţească, lipseau. Datorită auzului şi nu văzului, îşi dădu seama că se află pe coasta unui munte stâncos şi solitar. Culoarea verde devenea din ce în ce mai vie şi, în acelaşi timp, un roşu sângeriu, slab şi transparent se infiltra în negreala cerului de deasupra, fără s-o atenueze şi în pustietatea stâncoasă din jur. Ţinând seama de cele ce urmează, înclin să cred că această roşeaţă s-ar fi putut datora unui efect optic pricinuit de contrast. Ceva negru flutură o clipă peste fondul galben-verzui livid din partea de jos a cerului; apoi, din prăpastia neagră de dedesubt se înălţă dangătul subţire şi pătrunzător al unui clopot. Odată cu lumina, creştea şi apăsătoarea aşteptare.

Probabil că şezu acolo o oră sau mai mult, în vreme ce strania lumină verde devenea clipă de clipă mai strălucitoare, ridicându-se încet, ca nişte degete de flăcări, spre zenit. Pe măsură ce creştea, viziunea spectrală a lumii noastre era tot mai estompată, poate şi pentru că trebuie să fi fost ora asfinţitului nostru pământesc. Pe cât putea să-şi dea seama, după cei câţiva paşi făcuţi în jos pe coastă, Plattner trecuse prin podeaua clasei şi acum părea că se află suspendat în văzduh, în aula de la parter. Îi văzu desluşit pe elevii interni, dar mult mai şters decât îl văzuse pe Lidgett. Îşi pregăteau temele de seară şi Plattner observă cum câţiva dintre ei rezolvau problemele de

geometrie cu ajutorul unor fiţuici, metodă a cărei existenţă n-o bănuise până atunci. Cu cât trecea timpul şi creştea lumina verde a zorilor, imaginea lor se ştergea treptat.

Privind în vale, văzu că lumina coborâse adânc de-a lungul coastei stâncoase şi că întunecimea compactă a abisului era acum întreruptă de o mică licărire verde, asemeni celei a unui licurici. Şi, aproape îndată, marginea unui imens corp ceresc, de un verde aprins, se ridică peste ondulaţiile de piatră ale munţilor îndepărtaţi, iar masele monstruoase ale celor din jurul său apărură golaşe şi pustii, făcute parcă din lumină verde şi din umbre intense, roşietice. Apoi zări un mare număr de obiecte rotunde care pluteau în văzduh, cum plutesc funigeii pe un podiş. Cele mai apropiate se aflau pe partea opusă a văii. Clopotul de jos bătea tot mai repede, cu un fel de insistenţă nerăbdătoare şi câteva lumini se mişcau ici şi colo. Băieţii care-şi făceau lecţiile în bănci erau acum imagini şterse, aproape imperceptibile.

Această stingere a lumii noastre, odată cu apariţia soarelui verde al celuilalt univers, este unul dintre punctele interesante asupra căruia insistă Plattner. În Lumea Cealaltă e greu să circuli noaptea, din pricina clarităţii cu care se văd lucrurile din lumea noastră. Dacă aşa stau lucrurile, cum să ne explicăm faptul că noi, în lumea aceasta, nu zărim nici măcar o licărire din Lumea Cealaltă? Poate că el se datorează iluminării comparativ mai intense a lumii noastre. Plattner susţine că amiaza din Lumea Cealaltă, în momentele ei de vârf, nu e nici măcar atât de luminoasă ca lumea noastră sub lună plină, în vreme ce noaptea este absolut neagră. Drept urmare, cantitatea de lumină, chiar şi dintr-o cameră normal întunecată, este de ajuns pentru ca lucrurile din Lumea Cealaltă să ne fie invizibile, în temeiul aceluiaşi principiu potrivit căruia o fosforescenţă slabă poate fi percepută doar în întunericul cel mai profund. După ce i-am ascultat istorisirea, am încercat să văd ceva din Lumea Cealaltă, stând mult timp în camera obscură a unui fotograf, în timpul nopţii. Am văzut cu siguranţă forme vagi de pante verzui şi de stânci, dar într-un chip foarte nedesluşit. Poate că dumneata, cititorule, vei avea mai mult succes. Plattner mi-a spus că, după întoarcerea sa, a văzut şi a recunoscut, în vis, locuri din Lumea Cealaltă, dar asta s-a datorat, probabil, imaginilor rămase întipărite în memoria lui. Nu pare cu

neputinţă ca oameni cu vederea neobişnuit de ageră să poată zări, uneori, câte o frântură din lumea atât de stranie aflată în jurul nostru.

Oricum, asta nu a fost decât o digresiune. Îndată ce se înălţă soarele verde, începu să se zărească în vale, nelămurit, un drum lung, străjuit de clădiri negre şi, după ce ezită câteva clipe, Plattner începu să coboare panta abruptă într-acolo. Coborârea fu îndelungată şi foarte obositoare, din pricina nu numai a povârnişului foarte înclinat, dar şi a bolovanilor răspândiţi pe întreaga coastă, care se rostogoleau sub paşi. Zgomotul coborârii — din când în când, călcâiele lui scoteau scântei din stâncă — părea acum singurul sunet din univers, clopotul încetând să mai bată. Apropiindu-se, observă că diferitele edificii semănau în mod ciudat cu mormintele, mausoleele şi monumentele funerare, cu singura deosebire că erau toate negre, în loc să fie albe, cum sunt cele mai multe morminte. Şi apoi văzu, ieşind grămadă din clădirea cea mai mare, aşa cum fac oamenii ieşind dintr-o biserică, o mulţime de figuri palide, rotunde, de un verde livid. Se risipeau în toate direcţiile din strada principală a acestui loc, unele pornind pe alei lăturalnice şi reapărând pe coasta muntelui, altele intrând în una sau alta dintre clădirile negre mai mici de pe marginea drumului.

La vederea acestor obiecte care urcau spre el, Plattner se opri, privindu-le cu uimire. Nu mergeau, de fapt nu aveau nici picioare, nici braţe şi arătau ca nişte capete omeneşti dedesubtul cărora ar atârna trupuri de mormoloci. Era uluit de ciudăţenia lor, prea uluit ca să se mai sperie. Veneau spre el, ca nişte baloane de săpun purtate de vântul care sufla în sus. Privindu-l pe cel mai apropiat, văzu că era, într-adevăr, un cap omenesc, cu nişte ochi extraordinari de mari şi cu o expresie de tristeţe şi de spaimă cum nu mai văzuse niciodată faţa unui om. Constată surprins că acel cap nu se întoarce spre el, părând că observă şi urmăreşte un lucru nevăzut şi mişcător.

Nedumerit o clipă, îşi spuse apoi că fiinţa aceea privea, cu ochii ei enormi, ceva din lumea pe care el tocmai o părăsise. Făptura se apropie, se apropie tot mai mult, dar el era prea uimit ca să ţipe. Când fu chiar lângă el, auzi un suspin foarte slab. Apoi făptura îi atinse uşor faţa — o atingere foarte rece — şi trecu pe lângă el, continuând să urce spre creastă.

În mintea lui Plattner se născu, într-o străfulgerare, convingerea foarte stranie că acel cap avea o mare asemănare cu Lidgett. Apoi îşi îndreptă atenţia spre celelalte capete, care urcau acum, ca un roi, pe coastă. Nici unul nu-l băgă în seamă. Unul sau două trecură pe lângă capul lui şi aproape că urmară exemplul primului, dar Plattner se feri, cu o smucitură. Observă la cele mai multe dintre ele aceeaşi expresie de regret deznădăjduit pe care o constatase la primul şi auzi aceleaşi suspine disperate. Câteva plângeau, iar unul care se rostogolea cu iuţeală în sus avea o expresie de mânie diabolică. Altele erau însă calme, sau aveau o privire binevoitoare. Cel puţin unul părea cuprins de o fericire extatică. Plattner nu-şi aminteşte să mai fi remarcat vreo asemănare la cele văzute atunci.

Vreme de câteva ceasuri, poate, Plattner aceste fiinţe stranii care se împrăştiau peste munţi şi abia după ce încetaseră să mai iasă din clădirile negre îngrămădite în vale, îşi reluă coborîrea. Întunericul din jurul său crescuse într-atât, încât îi era greu să vadă unde pune piciorul. Deasupra capului, cerul era acum de un verde palid şi luminos. Nu-i era nici foame, nici sete. Mai târziu, când simţi nevoia să bea şi să mănânce, găsi un mic torent rece ca gheaţa care cădea spre centrul văii, iar muşchiul rar de pe stânci se dovedi a fi bun de mâncat când îl gustă, nemaiavând încotro.

Se învârti cam fără rost printre mormintele înşirate pe fundul văii, căutând o explicaţie a acestor lucruri ciudate. După un timp, ajunse la intrarea clădirii celei mari asemănătoare unui mausoleu, din care ieşiseră capetele. Înăuntru, un mănunchi de lumini verzi ardeau pe un fel de altar de bazalt şi funia unui clopot atârna din clopotniţă până în centrul încăperii. Pe pereţi se înşira, de jur împrejur, o inscripţie de foc, cu caractere necunoscute. Se minuna încă de rostul acestor lucruri, când auzi un zgomot de paşi grei care se îndepărtau pe stradă. Alergă afară, în întuneric, dar nu putu să vadă nimic. Se gândi să tragă de funia clopotului, dar în cele din urmă se hotărî să se ia după zgomotul paşilor. Deşi îi urmări până departe, nu izbuti să-i ajungă, iar strigătele sale nu fură de nici un folos. Valea părea să se întindă pe o distanţă nesfârşită. Pe toată lungimea ei domnea un întuneric ca în nopţile pământene înstelate, ziua verde spectrală limitându-se la marginea superioară a prăpastiei. Nici un cap nu se mai afla acum jos, toate fiind

ocupate, pare-se, pe pantele dinspre creastă. Privind într acolo, le văzu agitându-se, unele plutind pe loc, altele zburând iute prin văzduh, îi aminteau, spune el, de nişte „fulgi mari de zăpadă", numai că aceştia erau negri, cu nuanţe palid verzui.

Plattner declară că şi-a petrecut cea mai mare parte a primelor şapte sau opt zile urmărind zgomotul de paşi fermi şi neabătuţi din drum, pe care nu i-a ajuns niciodată din urmă, bâjbâind prin noi zone ale acelei văi fără capăt, căţărându-se pe înălţimile neprietenoase sau rătăcind printre creste şi cercetând chipurile plutitoare. El spune că n-a ţinut socoteala zilelor. Deşi o dată sau de două ori a observat nişte ochi care-l priveau, n-a schimbat nici o vorbă cu nimeni. Dormea printre stâncile de pe coastă. În fundul văii, lucrurile pământeşti erau invizibile, fiindcă, din punct de vedere terestru, se aflau adânc sub pământ. Pe înălţimi, îndată ce începea ziua pământească, lumea devenea vizibilă. Se trezea uneori că merge poticnindu-se peste stâncile verzi şi întunecate, sau că se opreşte la marginea unei prăpăstii, în vreme ce în jurul lui se clătinau ramurile verzi de pe aleile din Sussexville. Alteori i se părea că se plimbă pe străzile din oraş, sau că asistă nevăzut la ceea ce se petrece în vreo gospodărie. Apoi descoperi că aproape fiecăreia dintre fiinţele omeneşti din lumea noastră îi corespunde unul dintre acele capete plutitoare; că fiecare om este observat, din când în când, de acele făpturi fără trup.

Oare ce sunt aceşti Observatori ai celor vii? Plattner nu reuşi să afle. Dar doi dintre ei, care-l găsiră şi-l urmară, semănau cu tatăl şi mama lui, aşa cum şi-i amintea din copilărie. Şi alte feţe îşi aţinteau, uneori, ochii asupra lui: erau ochii unor oameni morţi, care odinioară îl îndrumaseră, îi făcuseră rău, ori îl ajutaseră, în copilărie şi în adolescenţă. De câte ori îl priveau, Plattner era cuprins de un straniu simţământ de responsabilitate. Se încumetă chiar să-i vorbească mamei sale, dar ea nu-i răspunse. Îl privea doar în ochi, cu tristeţe, cu duioşie, parcă şi puţin mustrător.

El însă doar relatează, nu încearcă să explice. Noi putem face supoziţii despre aceşti Observatori ai celor vii; sau, dacă sunt într-adevăr cei morţi, putem să ne întrebăm de ce observă ei atât de atent şi de pasionat o lume pe care au părăsit-o pentru totdeauna. E posibil — aşa mi se pare — că, atunci când ni s-a încheiat viaţa, când binele şi răul nu mai sunt la alegerea

noastră, trebuie să fim martori ai şirului de consecinţe ale faptelor săvârşite de noi. Dacă sufletele continuă să existe după moarte, atunci, cu siguranţă, supravieţuiesc şi interesele omeneşti. Dar aceasta nu e decât o presupunere a mea, determinată de ceea ce a văzut Plattner. El nu propune nici o interpretare, pentru că nu are nic una. Este bine să înţelegeţi limpede acest lucru. Zi de zi, ameţit, Plattner a rătăcit prin umbra şi penumbra verde a acestei lumi din afara lumii noastre, obosit şi, spre sfârşit, slăbit şi flămând. În timpul zilei —adică în timpul zilei noastre pământeşti — viziunea spectrală a peisajului familiar din Sussexville îl nelinişte a şi-l tulbura. Nu vedea pe unde călca şi, din când în când, unul din Sufletele Observatoare îi atingea, rece, obrazul. Iar după ce se întuneca, mulţimea Observatorilor şi tristeţea lor adâncă îi tulbura mintea peste măsură, îl mistuia dorinţa fierbinte de a se întoarce la viaţa pământească, de care era atât de aproape şi totuşi atât de departe. Natura ultraterestră a lumii din jur îi producea o vie şi neliniştitoare suferinţă, îl îngrijorau cei care se ţineau după el. Zadarnic le striga să nu-l mai privească insistent, se înfuria şi se îndepărta în fugă. Ei erau mereu muţi şi atenţi. Oricât ar fi fugit pe terenul acela accidentat, ei îl urmau pretutindeni.

În cea de-a noua zi, spre seară, Plattner auzi paşii nevăzuţi departe, pe fundul văii. El rătăcea atunci chiar pe creasta muntelui pe care căzuse pătrunzând în ciudata Lume Cealaltă. Vru să coboare în grabă, pipăindu-şi drumul şi se opri văzând ce se întâmpla în lumea noastră, într-o cameră de pe o stradă lăturalnică de lângă şcoală. Pe cei dinăuntru îi cunoştea din vedere. Fereastra era deschisă, jaluzelele ridicate, iar soarele asfinţitului lumina cu putere încăperea, aşa că o văzu clar de la început, prelungă şi viu luminată, ca o imagine proiectată de o lanternă magică pe fundalul peisajului negru şi al zorilor de un verde livid. Pe lângă lumina soarelui, mai era aceea a unei lumânări care tocmai fusese aprinsă.

Pe pat zăcea un om slab, cu faţa teribil de albă, arătând ca o nălucă rezemată pe perna mototolită. Mâinile încleştate şi le ridicase deasupra capului. Pe măsuţa de lângă pat erau câteva sticluţe cu medicamente, puţină pâine prăjită, o sticlă cu apă, un pahar gol. Din când în când, buzele omului se întredeschideau, ca pentru a rosti un cuvânt pe care nu-l putea articula. Dar femeia de lângă el nu băga de seamă că bărbatul

doreşte ceva, pentru că scotea nişte hârtii dintr-un birou vechi, aflat în celălalt colţ al camerei. La început, tabloul era destul de viu, dar cu cât creşteau zorii verzi în spatele lui, cu atât devenea mai şters şi mai străveziu.

Pe măsură ce zgomotul paşilor se apropia, paşii care răsunau atât de puternic în Lumea Cealaltă şi erau atât de tăcuţi în a noastră, Plattner remarcă în jurul său o mulţime de chipuri nedesluşite, ivindu-se din tenebre şi privindu-i pe cei doi din încăpere. Nu văzuse niciodată atât de mulţi Observatori ai celor vii la un loc. Unii dintre ei aveau ochi numai pentru bolnav, alţii, cu o emoţie profundă, o priveau pe femeie, în vreme ce ea căuta cu înfrigurare ceva ce nu găsea. Se îngrămădeau în jurul lui Plattner, îi acopereau vederea, îi atingeau faţa cu o uşoară izbitură şi el auzea pretutindeni suspinele lor deznădăjduite. Reuşea să vadă limpede doar din când în când. Uneori imaginea tremura nelămurit, prin vălul de reflexe verzui care le învăluia mişcările. În cameră domnea, probabil, un calm desăvârşit şi Plattner spune că din flacăra lumânării se ridica un fir de fum perfect vertical, dar fiecare pas şi ecoul lui îi sunau în urechi ca un bubuit de tunet. Şi chipurile acelea! Mai ales două, mai apropiate de femeia din cameră: unul, tot de femeie, cărunt şi palid, un chip poate sever cândva, dar acum înseninat de o înţelepciune nepământească; celălalt chip ar fi putut să fie al tatălui femeii. Amândoi erau vădit absorbiţi în contemplarea unui act de o meschinărie odioasă, pe care nu-l puteau preveni. Îndărătul lor erau alţii, poate învăţătorii care-i dăduseră poveţe rele, prietenii a căror influenţă dăduse greş. Deasupra bărbatului, altă mulţime, dar nimeni care să fi părut a fi părinte sau prieten! Feţe poate cândva grosolane, acum purificate şi devenite expresive prin suferinţă! În primul rând, o faţă de fată, nici mânioasă şi nici chinuită de remuşcări, ci, pur şi simplu, răbdătoare şi obosită şi, după cum i se păru lui Plattner, aşteptând o uşurare. El nu găseşte cuvintele potrivite pentru a reda amintirea acelei mulţimi de spectre palide, care se adunaseră la o bătaie de clopot. Se pare că era atât de tulburat, încât, fără să vrea, degetele lui scoaseră sticla cu pulbere verde din buzunar şi o ridicară în dreptul feţei. Dar el nu ţine minte să fi făcut acest gest.

Brusc, zgomotul de paşi încetă. Plattner aştepta să vadă ce urmează, dar se făcu tăcere; apoi, brusc, tăind liniştea ca o

lamă subţire şi foarte ascuţită, se auzi prima bătaie a clopotului. Mulţimea de chipuri se legănă înainte şi înapoi şi un bocet mai puternic se înălţă în jur. Femeia nu auzea nimic; ardea ceva la flacăra lumânării. La a doua bătaie, totul se întunecă şi o pală de vânt, rece ca gheaţa, înfiora mulţimea Observatorilor. Se răsuciră ca un vârtej de frunze moarte primăvara şi, la a treia bătaie, ceva trecu printre ei şi ajunse până la pat. Aţi auzit vorbindu-se despre raza de lumină. Aceasta era ca o rază de întuneric şi, privind din nou, Plattner văzu că era un braţ de negură, cu o mână la capăt.

Soarele verde se ridica acum peste dezolarea neagră a orizontului şi imaginea camerei era foarte ştearsă. Plattner putu totuşi să vadă cum cearşaful patului se frământă şi se zvârcoleşte şi cum femeia priveşte peste umăr, înfricoşată.

Roiul de Observatori se înălţă ca un vârtej de praf verde ridicat de vânt şi porni cu iuţeală în jos, spre templul din vale. Deodată, Plattner înţelese ce era braţul negru care se întindea peste umărul său, ca să-şi apuce prada. Nu îndrăzni să-şi întoarcă privirea, ca să vadă Umbra dindărătul braţului. Cu un efort violent, acoperindu-şi ochii, o luă la fugă, dar după douăzeci de paşi alunecă pe un bolovan şi căzu. Căzu sprijinindu-se în mâini şi sticla se sparse şi explodă când atinse pământul.

În clipa următoare, se pomeni, ameţit şi însângerat, faţă în faţă cu Lidgett, în vechea grădină împrejmuită cu ziduri din spatele şcolii.

Aici se sfârşeşte istorisirea peripeţiilor lui Plattner. Am rezistat, sper, cu succes înclinaţiei naturale a unui autor de ficţiuni de a broda, pe marginea celor întâmplate. Le-am relatat, pe cât a fost posibil, în ordinea în care mi le-a povestit Plattner. Am evitat cu grijă orice tentaţie de a interveni în privinţa stilului, a efectelor literare sau a construcţiei. Nu mi-ar fi fost greu, de pildă, să transform scena cu patul de moarte într-o intrigă în care să fi fost implicat Plattner. Dar, făcând abstracţie de faptul că ar fi foat păcat să falsific o istorie adevărată cu totul extraordinară, orice artificiu ieftin ar fi diminuat, după părerea

mea, impactul deosebit al acestei lumi întunecate, cu lumina ei verde şi lividă şi cu mulţimea de Observatori ai celor vii, care, nevăzuţi şi nesimţiţi de noi, se află pretutindeni în jurul nostru.

Mai trebuie să adaug că s-a produs cu adevărat un deces în Vincent Terrace, chiar în spatele grădinii şcolii şi, după cum se poate dovedi, exact în momentul întoarcerii lui Plattner. Defunctul era perceptor şi agent al unei companii de asigurări. Văduva, mult mai tânără decât el, s-a măritat luna trecută cu un anume domn Whymper, medic veterinar, la Allbeeding. Deoarece partea din povestire la care m-am referit aici a circulat oral prin Sussexville, în diferite versiuni, ea o consimţit să-i dezvălui numele, cu condiţia de a preciza că neagă în mod categoric toate amănuntele din istorisirea lui Plattner despre ultimele clipe de viaţă ale soţului ei. Nu a ars nici un testament, spune ea, cu toate că Plattner nu i-a adus niciodată această acuză: soţul ei nu a făcut decât un singur testament, îndată după căsătoria lor. E adevărat că, pentru un om care nu le-a văzut niciodată locuinţa, cum este Plattner, descrierea mobilierului camerei este surprinzător de exactă.

Mai trebuie să insist asupra unui lucru, chiar dacă repetiţia poate deveni plicticoasă, ca să nu dau impresia că încurajez credulitatea şi superstiţiile. Absenţa lui Plattner din lumea noastră vreme de nouă zile este, cred, dovedită. Dar asta nu dovedeşte adevărul istorisirii sale. Putem concepe că halucinaţiile sunt posibile şi în spaţiul „exterior". Asta trebuie să-i fie limpede cititorului.

************************************************************************************